

6

קודם השבת מדאורייתא¹⁷⁴ דהא לענין גיטין סמכינן אהא כדאיתא פרק ערבי פסחים.

דתחומה קולט הרוצח מפני שהן של תורה והכי נמי תחום שנים עשר מיל שהוא של תורה אין מקדריין.

יא יש לו לאדם לקדש ערב שבת מבעוד יום וכן מבריל מבעוד יום שמצות זכירה לאומרה בין בשעת כניסתו ויציאתו בין קודם לשעה זו כמעט. ונשים חייבות בקידוש היום דבר תורה דכתיב זכור זכרה ועל¹⁷⁵ היין וכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה. ואין קדוש ימים טובים דבר תורה¹⁷⁶ וחיוב שלש סעודות מדרבנן¹⁷⁷ וקרא אסמכתא דפשטיה דקרא לאו להכי אתא. השבת ועבודה זרה כל אחד משתייהן שקולה כנגד כל המצות ע"ז דכתיב וכי תשגו ולא תעשו וילפינן בהוריות דבעבודה זרה מיירי ומחלל בפרהסיא שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית וכל השומר את השבת כהלכתה ומכבדה ומענגה כפי כחו מפורש בקבלה שכרו בעולם הזה יתר על הצפון לעולם הבא שנאמר אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר ויש ציונים ואזהרות מדברי סופרים משום עונג שבת. וכל דיני עירובין מדברי סופרים ושלמה ע"ה תקן עירובי חצרות וגזר שלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד חברו לעשות סייג והרחקה איסור תורה שלא יבא להתיר מרשות הרבים לרשות היחיד והיינו דכתיב און וחקר משלים שעשה אזנים לתורה כאזני כלי שאוחזין אותו במ ויצאת כת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני:

יז אין סומכינן אלא על מדידת אדם מומחה שיודע מדת הקרקע וריבה בתחום והני שאר קולי היינו בתחום אלפים דרבנן אבל בשנים עשר מיל דאורייתא¹⁷¹ לא מקילינן כולי האי:

פרק כט

א מצות כט לקדש את יום השבת כדברים שנאמר זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרהו זכירת שבת וקידוש וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו בכניסתו בקידוש היום וכיציאתו בהבדלה ואית דילפי לה להבדלה מדכתיב ולהבדיל בין הקדש ובין החול¹⁷² וראיתי כתוב בשם הרשב"א¹⁷³ ז"ל שכתב על הרב ז"ל שאיפשר לומר שסבור שאסור הוא להתענות בשבת מן התורה על ענין נשבע שלא לאכול בשבת שכתב הרב ז"ל דהויה שבעת שוא.

ד עיקר קידוש כלילה דכתיב לקדשו דמשמע משעה שמתקדש היום. אם לא קדש כלילה בין בשוגג בין במזיד מקדש והולך כל היום כולו דזכור את יום השבת כתיב מכל מקום צריך אתה לזכרהו. ואם לא הבדיל כלילה מבדיל למחר ומבדיל והולך עד סוף יום שלשה שהוא תחלת יום ד' דשלשה ימים נחשבים אחר השבת ושלשה ימים האחרים

הגהות וצינונים

176. וכ"כ המ"מ הי"ח ועיין קוב"ש ביצה אות י"א שביאר הטעם דכיו"ט לא כתיב זכור כבשבת ואין למדים קל מתמור להחמיר עליו. מיהו בפמ"ג סו"ס רצ"ו בא"א נקט דלהסוברים דבשבת הוי מהתור"ה"ה ביו"ט ושכן משמע בשיטמ"ק, ותמה על המג"א שכתב דהוי דרבנן.
177. כ"כ בא"ר ס"י רצ"א, וערוך השולחן ס"י רע"ד ס"ג מיהו בלבוש ס"י רצ"א כתב דתיובו מהתור"ה וכ"כ ביראים מ' צ"ב.

171. וכ"כ במנ"ה שם.

172. הגהת רבינו: ונ"ל דאף אם נאמר דאיסור תענית בשבת מן התורה היינו אמר התענה לילה ויום, דליכא עינוי מן התורה אלא לילה ויום ע"כ. L

173. בשו"ת ס"י תרי"ד וע"ע בענין תענית בשבת בב"ח ס"י תקצ"ז בביאור דעת רב נטרונאי דהוי דרבנן.

174. מיהו בפמ"ג רצ"ו במשבעות ד' נקט דהוי רק דרבנן.
175. צ"ל על.

12

שיל"ת

ספר

חתם סופר

על התורה

השלם והמפואר

דברים

מרבנו משה סופר זצוק"ל

בעל שו"ת והידושי "חתם סופר"

יצא לאור במהדורה הראשונה בשנים תשי"ח - תשכ"א מכת"ק,
בתוספת ציונים מתנ"ך ומחז"ל, והערות "שער יוסף"
על ידי הגה"צ רבי יוסף נפתלי שטרן זצ"ל חתן הג"מ שלמה אלכסנדרי סופר זצ"ל
בן מרן רבי שמעון סופר זצ"ל אבדק"ק קראקא ובעל מכתב סופר
בן מרן רבנו המחבר זצ"ל

ועתה יוצא לאור במהדורה מושלמת חדשה ומפוארת
על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
עיה"ק ירושלים תובכ"א
תשפ"ב

מהדורת שטראסנער

רבי הואיל ונדחה ידחה ולא הודו חכמים, קרי עליה טובים השנים מן האחד (קהלת ד ט), עיי"ש.

וי"ל מה שייך כאן טובים השנים מן האחד, כיון שדברי ר' חנינא בטלו לגמרי ולא היה להם שום קיום אין שייך כאן טובים השנים. גם מדקדקים מנא ליה להכחיש ולומר לא כך היה המעשה, דלמא שניהם אמת, פעם רצה לעקור לגמרי ולא הודו לו, ושוב פעם אחרת חל בשבת ואמר הואיל ואדחי אדחי, ולא הודו לו גם בזה.

וי"ל לפי מה שכתבו תוס' (מגילה שם ד"ה ובקש) שח"ו שרבי רצה לעקור ט' באב, אלא או שרצה לעוקרו מחומרותיו, או דס"ל כר' יוחנן (תענית כט ע"א) אילו הואי התם קבעתיה בעשירי. ונ"ל להכריע כתירוץ השני שבתוס', דאילו לומר שרצה לעוקרו מחומרותיו, מהיכא תיתי להקל בטי באב שהוכפלו בו צרות (כראש השנה יח ע"ב), ובמאי פליגי רבי ורבנן. אבל לתירוץ ב' שבתוס' י"ל רבי לטעמיה אזיל, דרבנן ס"ל (עבודה זרה נב ע"ב) ובאו בה פריצים וחללה, כיון שבאו בה פריצים נתחלל, נמצא שלא נשרף אלא בית של חול בעלמא, ואין כאן אבילות רק על תחילת שריפתו שהיה בטי באב, ורבי אזיל לטעמיה בשמעתין דעבודה זרה הג"ל נ"ב ע"ב משמע דלית ליה לרבי הך ובאו בה פריצים קיא, ואם כן ממילא לא יצא בית המקדש לחולין ואזלינן בתר

יום שרובו בו נשרף שהוא יום העשירי (תענית כט ע"א), ואתי שפיר ומזכרה כתירוץ ב' של תוס'.

והנה לכאורה צ"ע הא כשחל ט' באב בשבת היה יכבר באותו השנה גם י"ז בתמוז בשבת ק"ב ודחוהו אחר שבת, ומאי טעמא לא ביקש רבי לעקור אז אותו תענית של י"ז בתמוז.

וי"ל דס"ל לרבי בשלמא י"ז בתמוז ניחא להתענות יום י"ח בתמוז, דהרי הצרות היו מוסיפים והולכים מיום י"ז ואילך, מה שאין כן בטי באב שנדחה קי י"ל מה דהוה הוה, כן י"ל, אלא לפי זה מוכח דלא ס"ל לרבי הך דרובו של היכל בו נשרף, דאם כן אדרבא כשנדחה עכ"פ ראוי להתענות בעשירי טפי מ"ח בתמוז, ואם כן מעובדא דהואיל ונדחה ידחה מוכח דלא כך היה מעשה דהראשון שביקש לעקור מתשיעי ולקבעו בעשירי.

אלא דלפי זה שפיר נוכל לקיים מה שאמר ביקש לעקור ט' באב כפירוש ראשון של תוס' שביקש לעוקרו מחומרותיו, ולא בטי באב ממש אלא באותו השנה שנדחה, ואמר רבי הואיל ונדחה ידחה, לא שהיה רוצה לדחותו לגמרי, זה אינו, שהרי רובו של היכל בו נשרף, אלא לדחותו מחומרותיו, דטעמיה מאי מחמרינן ביה טפי משום שהוכפלו בו צרות קיד, תינח שריפת ההיכל שרובו נשרף ביו"ד, אבל

שער יוסף והוספות
קיא. ראה בהערת שער יוסף בסוף המאמר. קיב. בשו"ת או"ח (סי' לג ד"ה ודבר) הוסיף מרן: "אם לא שקידש על פי ראייה ועיבר תמוז". קיג. בשו"ת שם כתב: "הרי גם י"ח תמוז הוא בימי המצרים, מושא"כ ט' באב שמשעבר היום ליכא איבול למ"ד מר"ה עד אחר התענית (תענית כט ע"א)". קיד. עיין תוס' ראש השנה י"ח ע"ב ד"ה הואיל. (שער יוסף). וז"ל: "ביום שבעה עשר בתמוז נמי אירע חמשה דברים כדתנן בפרק בתרא דתענית (כו ע"ב) אבל חורבן בית המקדש תקיפא טובא, ועוד לא דמי לט' באב דצרה אתה הוכפלה בו".

שארי הצרות בו לא אירעו ביו"ד דהוה הוה, ולית היכל, ודי לן ב

קטו. במשנה שם: ונלכדה ביתר, ונחרש גיטין מהדו"ק מימי ו פה פרוסטיין מסכת ובסוף החידושים כתו זו לפי הכתב של רב תק"ן לשבת חזון, כ ג' ע"א אמר רב אנט לה מקרא מפורש וב בשביה דבר תורה ז והשתא לכאורה כיון השריפה, ואתי שפיר עיי"ש גבי כלים שש יש לומר כך, ודו"ק. ליה הך ובאו בה, ונ אע"ג דלהדיוט לא נ דכתיב ובאו בה פרי של מרן נבין מה שנ ובשו"ת כת"ס או"ח מפה קדשו של אבא טובא בש"ס דאמר בשו"ת או"ח הנ"ל ו לענ"ד אינו מדוייק והסיום שם: "ושפיר החת"ס דרבנן ורבי בשנת תק"ע, ובתשו בכל המקומות אומר לו, משום שכיון שה חול ולא קודש, על (סב ע"א) הך ובאו ו בעשירי מפני שרובו (דושינסקי) ח"ב סי' בחידושי חולין דף ו נעשו חול", דוקא ש שלא החריבו המקד נתחללו הכלים, משז בה פריצים, משמע

חידושי הרשב"א

לרבינו שלמה ב"ר אברהם אדרת

מסכת מגילה

יו"ל על-פי כתבי-יד ודפוס ראשון
בצירוף מבוא, ציוני מקורות,
הערות ובאורים

מ א ת

חיים זלמן במוהר"ר יעקב יוסף הלוי זצ"ל דימיטרובסקי

הוצאת מוסד הרב קוק • ירושלים

ר' יצחק בריה^י דר' חייא אמר מפני^י הבימה^י ויעשו אותה^י מאחמול שלא לדחוק את העזרה. א"ר מתניא* על שם לא תטע לך אשרה כל עץ.

נה ע"ב [גמ' ורחץ בקרונה* של צפורי בי"ז בתמוז. פי' משו' דאמרי' בפ"ק דראש השנה^י אין שמד ואין שלום רצו מתענין רצו אין מתענין. וכיון שכן בטלו* להו חומרי* תענית* מינייהו. כגון רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל. וה"ה לאכילה^י אלא למה* לא רצה לאכול לפי שנהגו שלא לאכול^י.

בר זבדא אתה מכיר שאף ר' חנינא כך היה בלבו שבא לעקרו לגמרי^י. אלא מסתברא דאין זה מבטל דברי בי"ד חברו, דאלו תקנה ראשונה בתנאי היתה, דהא קרי להו צום וקרי להו שמחה, דכתיב^י צום הי' וגוי יהיו^י לבית ישראל^י וכו', ודרשי מיניה בזמן שיש שמד צום אין שמד ויש שלום שמחה אין^י שמד ואין שלום רצו מתענין רצו אין מתענין^י ואפי' תשעה באב^י → דאכולהו כתיב שמחה. והא דמחמרינן בטי* באב^י, הנהגת הדורות היתה, הואיל והוכפלו בו צרות, וכדאיתי' התם בראש השנה^י. והילכ' אלו רצה ר' לעקרו לא מבטל דברי בי"ד שגדול ממנו הוא. ואעפ"י שבו היו^י השלוחין יוצאין ולא על השאר כדאיתי' התם^י, ואעפ"י^י שנהגו להתענות אף בשאר הואיל ולא קבלו עליהם חומרא כטי* באב ולא הוכפלו בהם צרות לא* חששו להוציא שלוחים עליהם, כנ"ל^י.

7 ← ובקש לעקור ט' באב וכו'. הקשו בתוס' 689 והיכי הוה ס"ד דבקש לעקרו* לגמרי, והא אין בי"ד יכול לבטל דברי בי"ד חבריו אלא א"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין*. והם תירצו, דשמא לא רצה לעקור אלא חומרי' שיש לו יותר משאר תעניות. עוד אמרו שלא רצה לעקור* לגמרי, אלא^י לעקרו מטי ולקבעו ביי. ואינו מחוור בעיני כלל, דהא מתשובתו של ר"א אבא^י

שאר החומרות מדינא. ותימא שא"כ נסתלקה קשיית התוס' כד"ה ורחץ. ועיין עוד מאירי ד' ע"ב ד"ה שני ימים ובכ"מ מגילה פ"ה ה"ה. ואכמ"ל. 689. עיין תוסד"ה ובקש. ועיין תשב"ץ ח"ג סימן ח'. 690. בנד' מתחיל כזה דבור חדש "חוס' אינ' י"ל דרצה לעוקרה וכו'". 691. בנד' "ותשובתו של רבא בר זבדא". 692. עיין בביאור הגר"א שם. ובטורי אבן. ועיין ביחוד ריטב"א ד"ה ומה שרצה. 693. וכן הוא בנדפס. בס דכל. 694. צ"ל "והיה" וכן הוא בנדפס. 695. צ"ל "יהודה" וכן הוא בנדפס. 696. מן "שיש שמד... שמחה" אין בנדפס ושם "שאינ שמד וכו'". ועי' לעיל הע' 686. 697. "רצו אין מתענין" ל' בס. 698. עיין בטורי אבן ד"ה וביקש וד"ה חזקיה ובמאירי לר"ה כתב כפי' שאין תשעה באב ככלל זה. אבל מלשון הרמב"ם תענית פ"ה ה"ה משמע שכלל גם ח"ב במנהג (וע"ש במ"מ ד"ה ונהגו) ועיין מה שכת' בעל אורחות חיים בהלכ' תענית סימן י"ח (והוא ציטט מחידושי הרשב"א לר"ה, עיין פתח עינים הנ"ל לר"ה). 699. לאסור בו חמשה דברים. 700. י"ח ע"ב. 701. צ"ל "שבשכילו היו", ובס' שבו היום. 702. בנד' חסר מן "ואע"פ" עד ואע"פ". 703. ועיין ריטב"א לר"ה ד"ה ופרקינן. וכאן סיים הריטב"א "וזה טעם קצת רבותי והוא טעם נכון

המכתם (ע"ש דף ג' ע"א) שהביא טעם זה אחר הטעם של כימה בשם "ויש אומר". ועיין כאן רש"י ד"ה ותגיגה וסוטה מ"א ע"ב ד"ה מאימת. אולם עיין תוס' ר"ד מהרו"ק ד"ה והקהל. 683. כן הוא בתוס' ר"ד שם. וכירו רבי יצחק בי ר' חייא. 684. בס' נוס' אמ' ולי' בירו ובתוס' ר"ד. 685. בס' נוס' כטעות אחרו ויעשו. 686. דף י"ח ע"ב. ובג' "אין גזרת המלכות ואין שלום". ובתוס' ד"ה ורחץ "אין צרה ואין שלום" וכן הוא ברא"ש לר"ה פ"א סימן ר' ועיין זה בתורת האדם ענין אכילות ישנה ד"ה קרי להו וטא"ח סימן תקנ' ועי' ד"ס לר"ה סי' נ'. ועי' עוד בתשב"ץ ח"ב סי' רע"א. ועי' עוד לעיל עמ' טז הע' 138. 687. עי' תוס' ד"ה ורחץ. ומ"מ יוצא מדברי כולם שאין הבדל בעיקר דין ד' צומות בין אכילה ורחיצה ועי' גם ריטב"א לר"ה שם. 688. לרבינו הוא תלוי אפוא במנהג ולשיטתו הולך, עי' פתח עינים לר"ה שם ולקמן הע' 698. ולא זכיתי להבין דברי רבינו, שהרי מלשון הגמרא משמע שנהגו אף שלא לרחוך. ועיין בתורת האדם הנ"ל ובתשב"ץ הנ"ל, אבל מלשון התוס' משמע שבקבלה הוא תלוי וקבלוהו עליהם. ואמנם תירוצם קשה שעדיין יש לשאול מה בין אכילה לרחיצה. ועיין בט"ז לאו"ח סימן תקנ' אות א' וע"ש בביאור הגר"א ז"ל שדייק מתוס' ד"ה ובקש שבשאר צומות אין

התקיעות... מפני א נשמט עיה"ד. מתניא א מתתיה. לקרו ס לעקור. ובמנין ס ל' קט' א בטי'. לא א ולא. חומרי ס בטלו ס בטל. לעוקרו ס לעקור. של ר' ס תענית א [סילוק]. למה א דדילמא. לקרו ס לעקור. וכו' א ל' והא... כטי' א דהא דאמרי' חשעה. דר'.

חידושי הריטב"א

לרבינו יום טוב ב"ר אברהם אלאשבילי

מסכת ראש השנה

יו"ל על-פי כתבי-יד ודפוסים ראשונים
בצירוף מבוא, ציוני מקורות,
מקבילות, הערות ובאורים

מ א ת

הרב אליהו ליכטנשטיין

הוצאת מוסד הרב קוק - ירושלים

אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו א"כ גדול ממנו כחכמה ובמנין³⁸², אלא ודאי אף ט' באב תלוי ברצון מגזירת נביאים, ולפיכך אמר' שבקש (ב"ד) [רבי] לעקרו שלא לנהוג בו אלא בעיניו אכילה ושתייה כיחידים בעלמא³⁸³, ולא כתורת תענית צבור, וכדרך שבטל³⁸⁴ ג"כ מתמוז וטבת. ומפני קולא זו שלא היו נוהגין בהם כחומר תעניות אלא כתענית יחידים לא היו מקפידין לשלוח להן שלוחין³⁸⁵, שאינו אלא תענית יחידים. ולפיכך פרכינן הכא א"ה אפי' ט' באב נמי, כלומר שאף הוא תלוי ברצון ומאי שנא מאידך. ופרקינן שאני ט' באב הואיל והוכפלו בו צרות, לעולם החזיקו בו להיות צום כגזרת נביאים בכל חומרי תעניות, וכדאמר' בעלמא³⁸⁶ אין תענית צבור בבבל אלא ט"ב. וכיון שנוהגין היו בו כגזירת נביאים ובתורת תענית צבור ראוי היה לשלוח עליו שלוחין. ומעתה לכל השיטות האלו אף תמוז וטבת מקובל הוא עלינו, ואין על יחיד ועל צבור לעקרו, שכבר רצו כל ישראל וקבלום עליהם כתענית יחידים³⁸⁷, אלא דמ"מ אפשר דבעו קבלה מבע"י כתענית יחידים³⁸⁸ משא"כ בט' באב.

והא דאמרינן שאני ט' באב הואיל והוכפלו וכו'. לאו משום דאירעו בו צרות רבות, דהא בתמוז נמי אירעו בו צרות רבות, כדתנן³⁸⁹ ה' דברים אירעו

לאבותינו כ"ז בתמוז. אלא לומר³⁹⁰ שחזרו בו ב' פעמים צרות, כדאמר' מר נחירי הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר (והובקעה) [ונחרשה] העיר, אבל כ"ז בתמוז לא הוכפלו. שהרי לפום גמרא דילן כ"ט בתמוז הובקעה העיר בראשונה, וב"ז בתמוז הובקעה העיר בשניה. ואפילו לדברי הירושלמי³⁹¹ שסובר כי בשתייהן הובקעה העיר ב"ז בתמוז, באידך הוכפלו הצרות טפי, שנחרב הבית ונלכדה ביתר ונחרשה העיר בראשונה ובשניה, והיינו דלא אמרינן שאני ט"ב שרבו בו צרות, אלא שהוכפלו בו צרות³⁹². ונ"ל (ד"ת) [ד"ט"ב] שהוכפלו ב' כפילות, [היינו] דנגזר על אבותינו במדבר שלא יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה הרי כפל א', וחרב (השניה) [בשניה] ונלכדה ביתר (הכי) [הרי כפל] בשניה, ובכל אחד היה בו גזירת מיתה, משא"כ (כן) [כ"ז] ³⁹²*

וכל ה' דברים אלו מפורשים בתוספתא בסוטה³⁹³, והכא נקט חדא מינייהו. והכי איתא התם רשב"י אומר ד' דברים היה ר"ע דורש ואין אני דורש כמותו ונראין דברי מדבריו, הוא היה אומר ותרא שרה את בן הגר מצחק³⁹⁴, שהיה עובד ע"ז. ואני אומר לא היה צריך אלא לענין שדות וכרמים, שכשבאו לחלוק היה ישמעאל אומר אני נוטל שני חלקים כי אני הבכור, וכן

וא"כ הם קבועין וא"צ קבלה. והנה האבודרהם שם ג"כ כתב דכבר קבלום עליהם ואע"פ כן סוכר דבעו קבלה, וכן רבנו סוכר דכבר קבלום עליהם ואע"פ כן מסתפק, ואולי האבודרהם סוכר כהצד שכתב רבנו דבעו קבלה, דכיון דקבלום עליהם כתענית יחידים, כל דין תענית יחידים יש לו ובעו קבלה, וההגה"ה סוכרים דלענין קבלה לא הוה כתענית יחידים אלא ככל תענית צבור דלא בעו קבלה. ורבנו בחידושי למגילה ה, א (מהדורת מוה"ק עמ' יד-טו) כתב: ומ"מ לא מצינו תענית זה (תענית אסתר) בכלל הצומות שהם גזרת חכמים, אלא כעין תענית יחיד הוא, ואע"פ שחייב אדם להתענות בו משום אל תטוש תורת אמך, צריך קבלה מבעוד יום. ומשמע דבשאר ארבעת הצומות א"צ קבלה, ברם אפשר דהא דלא נקט רבנו שאר הצומות משום דהוא מסתפק בהם אם צריך קבלה או לא. 389 תענית כו, א. 390 כ"כ תוס' ד"ה הואיל בפ"י השני. 391 תענית פ"ד ה"ה. 392 הרמב"ן בתורת האדם ענין אבילות ישנה (כתבי הרמב"ן ח"ב עמ' רמג) נקט לשון שהוכפלו בו גם גבי צום הרביעי. 392 * כ"ה בלקוטי ר"ב. 393 פ"ו ה"ג-ה"ו. ולפנינו שם בשינויים עיי"ש. 394 בראשית כא, ט.

382 גיטין לו, ב. 383 רבנו שם כתב ע"ז וזה טעם קצת רבותי והוא טעם נכון וברור. 384 אולי צ"ל שבטלו. ועי' ביאור הגר"א אור"ח סי' תקנ"ב שכתב ונראה דרבי הוא שעקר הג' צומות מאלו החומרות לפי שבימיו נחו ישראל מהצרות. (ועי' ברמב"ן שם). וכן דעת ה"ט"ו שם סק"א. 385 וכ"כ הרשב"א כמגילה שם. 386 פסחים נד, ב. 387 וכ"כ בביאור הגר"א שם עיי"ש. ורבנו בחידושי לסוף מסכת תענית כתב דחתן שחל א' מד' צומות בתוך ימי שמחת לבו מסתבר לי שהוא חייב להתענות, דאע"ג דימי רגל ושמחה שלו הוא וכו', מ"מ כיון דרגל שלו רגל יחיד מדרבנן ותעניות אלו הם דרכים, אחי אבילות דרכים ודחי רגל דרבנן. 388 בשו"ע שם ס"ד כתוב ובשכת קודם לצום מכריז ש"צ הצום חוץ מט"ב וצום כפור וצום פורים, ומקור ההלכה הוא באבודרהם (ירושלים תשכ"ג) עמ' רנז. וכתב בביאור הגר"א דטעם דמכריז הש"צ הוא משום דבעינן קבלה מבע"י בתעניות אלו דברצון תלו ואינן קבועין. ובס' תקס"ב סי"ב מבואר דהכרות הש"צ היא קבלה. ומבואר דס"ל להאבודרהם דתעניות אלו בעו קבלה, ודלא כרבנו דמסתפק בדבר. וכהגה"ה שם בשו"ע כתוב: ומנהג האשכנזים שלא להכריז שום אחד מהם. וכתב הגאון: דכבר קבלום עליהם. פי

שרה אומ [הזאת]³⁹⁵ אומר הצ: להם דבר כל צאן ו רוח הקוד ודברי נר האלה וכ שלא עבו שעובדין הארץ. וא מצוה אד הרבה עא על הדם ע עמדתי ע את דברי [צבאות] ג"ה⁴⁰¹ צ וכך הוא דמיייתין ובירושל ופ כתיב. ופ מפני צרו שהיתה ו אף בראי בפ' בתו הבקעה: ה"ג הכו הבקעה ו וא"ת והי הוא, וב וא"כ למ בקיעה ע הצומות 395 שם 398 יחזק ח, יט. 402 פ"ו מרובעים. 403 תעני וכ"ה בל העם כתי ר"ב: הוא שכ"ה בו לחענית ו משי"כ ב:

שאלות ותשובות

אבני נזר

א"ה חלק ב'

מאת כבוד קדושת אדוננו מורנו ורבנו הרב הגאון
הקדוש שר התורה ויראת ה' סהורה מאורן של ישראל
מרן **אברהם** זצוקלה"ה בעהמח"ס **אגלי טל**

אשר שימש בכתר הרבנות בק"ק פארצאווה קראשנעוויץ. נאשעלסק.
סאכטשאב ואור תורתו זורח על כל כנפות הארץ. בן הרב הגאון
הצדיק המפורסם חסידא ופרישא מו"ה זאב נחום זצוקלה"ה
אבד"ק ביאלא בעהמח"ס אגודת אזור תתנו ותלמידו של הרב
הגאון האלקי קודש קדשים מלאך ה' צבאות נורא מאד האדמו"ר
הגדול מרן מנחם מענדל זצוקלה"ה מקאצק

מהדורה שניה

תל-אביב ת"ו

שנת תשכ"ד לפ"ק

בנידון דין אם יש ביטול פוגג שבה במיעוט אכילה הפרי חדש יברך ברכת פרי ואחר כך זמן ויאלל . אך אם כבר בירך ברכת הפרי על פירות אחרים שעדיין לפני יאלל בלא ברכת זמן . כגל בנינים אלו :

נאום הק' אברהם .

סימן תכט .

א) עמדתי על דין חי' במוך שלשים בהשעה בלב .

וכן חולה שאין בו סכנה דפסק בשלחן ערוך תקיף מאכילין אורח מיד ואין לריך אומד דבמקום חולי לא גזרו . והוא מדברי הרמב"ן הנהא בטור . והטורי זהב פסק בדבר מחמת דברי רבינו חס שהביא הבית יוסף וזה לשונו שרבינו חס התיר לילדת לאכול ביום גדלי' אפילו לאחר שבעה ואף על גב דאמרין בפרק מפנין דלאחר שבעה אם אמרה אינה לריבה אין מחללין עלי' שבת ואם גדלי' מדברי קבלה ודברי קבלה כדברי תורה דמי אפילו הכי מותר כיון דרעו אין מהטנין אם כן רשות הוא עד כאן לשונו . משמע דבהשעה בלב אסורה שלא כדברי הרמב"ן דהא בהשעה בלב לא חליא ברעו עד כאן לשון הטורי זהב . והנה לכאורה זה ק' על הבית יוסף שהביא דברי רבינו חס בלי חולק ובשלחן ערוך פוסק כרמב"ן . אך באמת לא קשה מידי ולא הי' למראה עיני הטורי זהב דברי הרשב"א פרק קמח' דמנינה וריטב"א פרק קמח' דראש השנה [שלא הי' בדפוס בימיו כי הרשב"א נדפס ראשון בזמנו של המשנה למלך וריטב"א ראש השנה בזמניו] דאף תשעה באב מעיקר דברי קבלה ברעו תליא . וחכמים שאחר כך חקנו שבתשעה באב יהי' ממוייבת . נמלא חיוב שבתשעה באב אינו מדברי קבלה כלל רק מחקת חכמים ובמקום חולי לא גזרו . ורבינו חס לא הוקשה לו אלא משום דרברי קבלה כדברי תורה . ותי' משום דברעו תליא . וזה טעם גדול גם לתשעה באב וכנ"ל :

ב) ואין להקשות דהא בשבת אין מהירין שבות על ידי ישראל במקום חולי וזוה ביש סכנת אכר . לא קשה מידי דודאי אין לדמות שבות דשבת שהוא גזירה דאיסור סקילה [ונבוכה (דף ע"ז):] דלא הוכל ללמוד קולא מר"י שהיקל במחיצה חלוי' בסוכה שניקל בעירובי חלירות . משום דסוכה איסור עשה ושבת שבות דאיסור סקילה לתשעה באב שעינקו מדרבנן כנ"ל :

ג) אך יש לעיין דהא תשעה באב בין השמשות שלו אסור . הנה שממור משבות דשבת שלא גזרו בין השמשות ואלו כ' באב גזרו גם בין השמשות . וכיון ששבות על ידי ישראל לא הותר במקום חולה שאין בו סכנה כל שכן תשעה באב :

ד) אך לאחר העיון הא דתשעה באב בין השמשות שלו אסור לאו משום חומרא רק משום קולא שבו , והיינו דהנה באורח חיים סימן ק"ם בנטל ידיו במים ספק נעשה בו מלאכה חיים סימן ק"ם בנטל ואפילו בספק ספיקא להחמיר עיין שם במנן אברהם בשה הר"ש . והוא בלי חולק . ולכאורה תמוה דהא אית לדיים חוקה טומאה ובחוקה פסק ר' יוסי פרק ב' משנה ב' דמקואות

ברכת הפרי על פרי חדש שוב מותר לברך זמן מאחר ששעה דברכת זמן מדהא האיסור שלא לברך בין המלרים . דכשעה שמברך זמן שוב אי אפשר לו להמתין :

ח) אך אחי יש לעיין דהא פשיטא דמלוות עונג שבת אינו דוחה האיסור אל תפוס וגו' שיש בברכת זמן בין המלרים דעונג שבת נשעת אכילה והאיסור קודם לכן בשעת ברכה . ולא דמי לתרומה שלא מן המוקף שאינו איסור רק שאינו מקיים המליה בשלימותה לתרום מן המוקף ועונג שבת חמור מזה . ושעה החמור דוחה עשה הקל אפילו אינו בעידנא כמו שכתבו הוספות ריש פרק חמיר נחט . אבל לדחות איסור זמן בין המלרים אי אפשר כיון שאינו בעידנא . ממילא כשעה שמברך ברכת הפרי הוא גורם לדחות האיסור מה שעכשו אינו דוחה . ודומה למה שכתב הרשב"א בנשפכו [קודם המילה] חמין שלאחר המילה אסור למולו על סמך שיהא אחר כך משום פיקוח נפש . ומכל מקום הוא גורם לדחות שבת מה שאין מכשירי מילה שיש עכשו דוחה . והכי נמי בנידון דין הנה עונג שבת אינו דוחה האיסור דברכת זמן בין המלרים דלא הוי בעידנא . וגורם על ידי ברכתו ברכת הפרי לדחות האיסור מה שאין עכשו דוחה :

ט) אך נראה דלא דמי . דכשלאח במילה אם לא הי' אפשר לו להשיג חמין על לאחר המילה הי' אסור לו למולו לסכן החיטוק וכל עלמו של מילמו משום שיוכל להחס לאחר המילה והוא כמתנה לעבור על איסור שבת , אבל בנידון דין הלא אף אם לא יברך זמן כלל מותר לאכול . ואין אכילתו על סמך שיעברך וע"כ אף שאחר כך ידחה ויברך לית לן בה :

י) וראי' לזה מהא דביצה (דף ל"ז :) כי רחיא רחבי' דליף אחא לקמי' דרבה אמר לי' זיל טיילי' לפוריך חסם דלהוי כגדף של רעי ואפקי' . ובחוספות סס אף דאין עושין גרף של רעי לכתחילה הכא שרי משום פסידא דבי רחיא . ולכאורה קשה לרשב"א כיון דפסידא שיש השתא אינו דוחה איסור איך מותר לגרום דיחוי של אחר כך . אלא ודאי כיון שבירדו שלא יטלטל כלל הרחיים ולהשהות מטתו שם בלי טלטול הרחיים לא הוי כמתנה לעבור על שבת , ולא דמי להא דרשב"א כנ"ל . וכן אינו דוחה להא דבוכיח רשב"א מהא דריש ביצה לא ישחוט אלא אם כן יש לו עפר מוכן מבעוד יום אף שאם שחט יחפור בדקר ויכסה . אסור לגרום דיחוי . דהתם גם כן אם אין לו עפר כלל הא אסור לשחוט . ופל סמיכתו על סדך דקר נעון שיחפור אחר כך הוי כמתנה לעבור על איסור יום טוב :

יא) עוד רא' לחילוק זה מהא דבעל הבית מותר להרוג את גכב הבא במחתרת אפי' בשבת . וקשה איך מותר לעמוד על ממונו . הלא אם לא יעמיד כנגדו לא יתרגו ופסידא דממונא אינו דוחה איסור שבת . אלא ודאי משום דאפילו יאסור להרוג מותר לו לעמוד כנגדו שמה יליל בלא הריגה . שמוותר לסכן עלמו להזיל ממונו כמו שפסק הגדוע ביהודה שמוותר לאדם לסכן עלמו עבור פרנסה וראייתו מקרא דואלוי נושא את נפשו עלה בחילן ונפל כו' . וכיון שמכלל מקום מותר לעמוד כנגדו ואחר כך נעשה סכנה נפשית ודוחה לא חשיב כמתנה לעבור על שבת כיון דחמילת עמידתו כנגדו אינו דוקא של סמך שיהרג את הגכב . והכי נמי

25

דאורסת ל' בין השמשות דמולאי תשעה באב. לא כשני בלחור זמן. ועל עכשיו אין כאן רק קולא ויקל בדרבנן. יש לחלק דשאי התם שאין כאן קלקול ודאי על לאחר זמן. דשאי יארע בו טומאה אחר כך בלא זה וטומאה שכיחא. מה שאין כן בזה שהוא קלקול ברור למולאי תשעה באב. ע"כ אין תולין לומר שהוא חול כיון שעל ידו זה אוסרין לניזאת מולאי תשעה באב. ולדעת רש"י ורמב"ן בחי' ור"ן בחי' פשיטא שאין התחלה ראי' משם ופשוט :

(ז) ובמיש מהא דעירובין דבין השמשות חשיב חוקת איסור שהחוק באיסור כל

היום. לכאורה לא משמע כן פרק ב' דשבת העושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך. ואי חשיב חוקת איסור. בין השמשות דמולאי שבת לכד יתחייב. וסבור הייתי לומר מילתא חדתא. כיון דחטאת אינו מכפר בלא ידיעה ודאי בתחילה כמבואר בשבת ובכריתות, והטעם שביין שיועד שחטא הוא עושה חטובה שלימה. מה שאין כן כשמסתפק עושה סברות לומר שחטא לא חטא. ומהאי טעמא החמירה התורה בספק להביא אשם בכסף שקלים. אבל חטאת נח דנקא כמו שבאר הר"י יונה, והנה חוקה דמעיקרא אינו ברור רק משום שספק הוא אמרה תורה שלא נוזיאה ממה שהי' החילה. כמו שביאר בשב שמשפחה שמשפחה ז' פרק ב' דברי מוספות יבמות (דף ק"ח) שכתבו בזה שאלה שאלמה מח בעלי דגאגנת על עגמה ולא על לרחה. ואם הי' לרחה בת ישראל לכהן. האכל בתרומה. ומספקא לתוספות דאפשר לא האכל בתרומה דאורייתא כמו בשני שביין שאין מערבין שניהם משום ספק טומאה ברשות הרבים אפילו באו בזה אחר זה כיון דסותרין זה את זה. והכא נמי חדא עבדא איסורא ממה נפשך. ואינו מובן דאם כן בשני שביין גם משום חוקה לא נטהר, ולמה בזה אחר זה טהורין אפי' מדרבנן. ומדאורייתא אפילו באו בבת אחת. ופי' בשב שיועתיא דוקא ספק טומאה ברשות הרבים. דמטעם ודאי אי אפשר בסותרין זה את זה. דאי אפשר שיהו זה ודאי טהורין. אבל חוקה אינו ברור רק ספק הוא והתורה אמרה שלא נוזיאה מחוקה ראשונה. על כן אין כאן סתירה דבאמת ספק בשניהם ולא נוזיאה מחוקה לא זה ולא זה. וע"כ לא חשיב ידיעה שחטא. שדאמת ספק הוא לו שחטא בין השמשות חול ולא חטא. ע"כ מביא רק אשם הלוי. דאין גאן ידיעה חטא בודאי הגורמת חטובה שלימה כיון שחטאו לשמים וקמי שמיא גליא. ועדיין חושב שחטא קמי שמיא גליא שלא חטא כלל. ואינו דומה לספק טומאה ברשות היחיד וכנס למקדש דמייתי חטאה. דספק טומאה ברשות היחיד מטעם ודאי ואמרין שדאי נטמא. ממילא יש לו ידיעה שקמי שמיא גליא שחטא. אבל חוקה שספק הוא לא חשיב ידיעה :

(ח) ומה שהקשו תוספות כחיות (דף כ"ב):

בזה דמקשה הס"ס הכא עלי' באת קאי. דהלא בחטאת קאי משום חיקת א"א. ולפי מה שכתבתי אינו בחטאת. דלא הוי ידיעה. הכי פירושו דמה שאינו מביא חטאת משום דחטאת אינו מכפר בלא ידיעה ודאי. וזה אין לו ידיעה בודאי. מכל מקום משום זה לא נדרש חיובו כיון שאינו מעמידין אותה בחוקה ראשונה. ואדרבא מקולקל יותר שאין לו ידיעה. ושפי' הי' יכול להקשות לאלוהי קשיא דחטאת קאי ודאי: כש"ס

דמקולאות ובמסכת ידים פרק ב' משנה ד' לחומרא ופסק כר' יוסי הרשב"א בהשו' והש"ך סימן ק"י. אך הבית יוסף טס בשם הר"י מנחם משום דנטיילת ידים עיקרו דרבנן. ובזה מיישב דבפרק בכל מערבין דטומאה דרבנן חשיב יש לו עיקר מן התורה. אבל נטיילת ידים לחולין דשום טומאה אין פוסל בהם רק חכמים תקנו נטיילת ודאי הוי עיקרו דרבנן. ולא אסר ר' יוסי במסכת ידים בספק אלא בתרומה וקדשים ככל סדר טהרות. ובזה חשיב יש לו עיקר מן התורה כש"ס עירובין ה"ל. מה שאין כן נטיילת ידים לחולין לד"ן דעיקרו דרבנן. וכיון דר' מאיר אפילו בעיקרו מן התורה מיקל. לא נפלוג מחלוקתם לומר דר' אף באין לו עיקר מן התורה אוסר :

(ט) ובוה יתבאר הטעם דתשעה באב בין השמשות שלו איסור. דהנה באיסור דרבנן שנחשב

חד כחד שניהם אסורין ואי אפשר להחיר זה משום ספק דרבנן וזה משום ספק דרבנן דאם כן יאכל האיסור ממה נפשך. ולהחיר הא' ולא השני גם כן אי אפשר. על כן אוסרין שניהם. וזה גם כן דין שני מדוכות ולפניהם שני קדירות דבשקדירה אחת אסורה ואחת מותרת ונפלו לפניהם שני מדוכות אחת מחבלין מותרין ואחת אסורין מדרבנן תולין לומר איסור לתוך איסור נפל. משום ספק דרבנן. אבל אם הקדירות שניהם מותרין. ונפלו שניהם אסורין. וזה בשניהם מותרין כל אחד משום סדר. ע"כ באירע הספק על שניהם והחיר א' סוהר לשני. אסורין שניהם. אבל אם הי' אחד אסור בעלמא אפילו לא הי' אירע הספק על השני, והשני הי' מותר בעלמא בשלל הי' הספק על הראשון אף כשארע הספק בשניהם יחד אוסרין זה ומותרין זה כמשפט [ובתשובה ביו"ד הלכות טבילה ביארתי שזה כוונת התוספתא פרק ב' דמקולאות]. והכי נמי בתשעה באב יש לפינו שני בין השמשות. אחד של כניסת השעה באב. ואחד של מולאי תשעה באב. אחד אסור. ואחד מותר. ואי אפשר להחיר שניהם ע"כ שניהם אסורין. אבל בשבות דשבת בין השמשות של מולאי שבת אסור בעלמא [אפילו לא הי' ספק על כניסת שבת] שהרי החוק באיסור כל היום [ועיין עירובין דף ל"ו]. ובמנן אברהם סימן תקס"ב] והכי דאיכא חוקת איסור אפי' בדרבנן אסור דקיימא לן כר' יוסי דבחוקת איסור אפילו בדרבנן אזלין לחומרא כמו שכתב הרשב"א בהשו' והש"ך סימן ק"י. ע"כ מותרין של כניסה שבת ואוסרין של מולאי שבת כמשפט. אבל תשעה באב דאין לו עיקר בתורה. ודומה לנטיילת ידים בזמן הזה דאפילו במקום חוקת איסור אזלין לקולא. וגם בין השמשות של יניזא תשעה באב בעלמא מותר. ולהחיר בה"ש דכניסה ובין השמשות דיניזא אי אפשר ע"כ אוסרין שניהם :

(ו) איברא דמה שכתבתי דאוסרין בין השמשות

דכניסת השעה באב משום בין השמשות דמולאי תשעה באב דעל ידי שאתה מחר דכניסת האסור דיניזא דומה לתערובת חד כחד. יש לשיין בזה מהא דגדה ספק בעמא וטהור שבלבו בשני שביין דר' אדא ור"י בר"ח סבירא להו תולין טיילא בעבור אפילו לרבי. ופי' הוכפ"ת דאירי בטמא שספר מקנהו דמקלקל ל' לטמא על לאחר זמן ומכל מקום גולה בו. הרי דבין שטל עכשיו אינו מקלקל תולה בו. הכא נמי תולה בין השמשות דכניסת שחול. ואף

שיל"ת

ספר

התם סופר

דרשות

השלם המפואר

כרך המישי:

ח' תמוז, ז' אב, הספדים, כבוד מלך
חינוך ספר תורה, בר מצוה, מוסר

מרבנו משה סופר זצוק"ל
בעל שו"ת והידושי "התם סופר"

יצא לאור במהדורה הראשונה בשנת תרפ"ט מכת"ק,
בתוספת ציונים מתנ"ך ומחז"ל, והערות "שער יוסף"
על ידי הגה"צ רבי יוסף נפתלי שטרן זצ"ל חתן הג"מ שלמה אלכסנדרי סופר זצ"ל
בן מרן רבי שמעון סופר זצ"ל אבדק"ק קראקא ובעל מכתב סופר
בן מרן רבנו המחבר זצ"ל

ועתה יוצא לאור במהדורה מושלמת חדשה ומפוארת
על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
עיה"ק ירושלים תובב"א
תשע"ה

מהדורת נוסענצווייג

שבארצכם
זם שבת מה
! שמירתו
ל, והלא
לשוב
זו מקום
זא

זם אין שם
! תלמיד
ותורה,
! יש צרי
שהוא
זת שבת

ול בוש
זן
לאכים
רו כולו
ז ואל יברא,
זו אותן
זים ככו
זן

מאי שמחה. והנה מאי דקאמר והאמת
והשלום אהבו י"ל, יען ראיתי בספר
צפנת פענח למהרי"ט (פרשת דברים דרוש
ב') דאיתא במדרש (איכ"ר פתיחה כ"ה)
כנסת ישראל היה בוש מפני אותן מלאכי
השרת שאמרו להקב"ה מה אנוש כי
תזכרנו הלא כולו שקר וקטטה, ותשלך
אמת ארצה השליכם הקב"ה ארצה וברא
האדם, ועכשיו בחורבן בית המקדש
בושו מפני אותן המלאכים. ושוב מייתי
מדרש אחר מלאכי שלום מר יבכיון
(ישעי' ל"ג ז') אפילו אותן מלאכים של
שלום שאמרו אדם בעל קטטה אל יברא,
גם אותן מר בכו בחורבן בית המקדש,
ולכאורה נראה כסותרים זה את זה.

אבל האמת צ"ל כא, אעפ"י שצדקו
מלאכי השרת הנ"ל, מ"מ הקב"ה
צופה ומביט אחרית דבר מראשיתו, כי
סוף בעולם התיקון יהיו ישראל חשובים
ממלאכי השרת על כן ברא האדם,
והמלאכים ההמה לא הגיע השגתם
להביט אלא מבריאית עולם עד שעת
קלקולם ולא הביטו סוף תיקונם, על כן
אמרו מה אנוש כי תזכרנו. אך כל זה
בשעת בריאת עולם, אך בשעת חורבן
בית המקדש כבר היה בכח אותן מלאכים
להביט עד סוף אחרית הימים ועולם
התיקון, על כן בכו בצרתם של ישראל
עם קדושי עליונים, וכנסת ישראל בושו
מפני מלאכי השרת כי לא ידעה אחריתה
הטוב, ונסתפקו בגאולה שלימה, אבל
מלאכי שלום יודעים ומבינים - והיינו

בשעת חורבן
הביטו המלאכים
לסוף התיקון
ובכו בצרת
ישראל, וישראל
שלא ידעו
אחרית הטוב
בושו

כשיתהפך במהרה לששון ולשמחה
האמת והשלום היינו מלאכי אמת ושלום
אהבו כנ"ל.

וְלַעֲנִינֵינוּ נ"ל, מה שתיקנו הנביאים
שבזמן שאין צרה אין צריך
להתענות על חורבן בית המקדש, הוא
על דרך מה שכתב רמב"ן בפרשת וראה
בפסוק (דברים י"ב ה') לשכנו תדרשו ובאת
שמה, דמצוה על ישראל שהם יתעוררו
מעצמם ויבואו אל נביאייהם וחכמי דור
להתפלל לה' להכין מקום מקדשו, ועי"ז
אם לשכנו תדרשו אז ובאת שמה. ועל
כן חרה אף ה' בישראל שלא בקשו על
זאת כל ימי השופטים עד שנתעורר על
זה דוד המלך ע"ה, וכשהתנדבו ישראל
לבנות בית המקדש שמח שמחה גדולה
ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל עיין
בדברי הימים (א' כ"ט ט) כב.

→ מצוה על ישראל
שיתעוררו
מעצמם
להתפלל לה'
להכין מקום
מקדשו

וּנ"ל היינו טעמא של רבי [ש]בקש
לעקור ט' באב או ט' באב שנדחה
ואמר הואיל ונדחה ידחה ולא הודו לו
חכמים (מגילה ה' ע"ב), לא שהיתה כוונת
רבי באמת שידחה ט' באב, אלא ביקש
לדחותו כדי שלא יודו לו חכמים,
[להראות] כי רוצים בתענית לחלות פני
ה' על נחמת ציון שיתקויים לשכנו
תדרשו ובאת שמה.

רבי בקש לדחות
ט' באב כדי שלא
יודו לו חכמים,
להראות שרוצים
בתענית לחלות
על נחמת ציון

ועל כן לא גזרו הנביאים תענית
בהחלט בזמן שאין שמד, כדי
שיקבלו נרצונם לצום לבקש פני ה' על
בנין בית המקדש, ואז יתקויים לשכנו
שמה

בזמן שאין שמד
לא גזרו כדי
שיקבלו נרצונם
לצום לבקש על
בנין ביהמ"ק,
וצום זה הוא
שמה

כ. לפנינו בצפנת פענח שם פירש כן מודעת עצמו, ולא בשם מדרש, עיי"ש. כא. אולי צ"ל:
נ"ל. כב. ועיין ח"י סנהדרין כ' ע"ב (מ"ג ב') ד"ה ודבריו, (מ"ה א) ד"ה והנה.

תדרשו ובאת שמה, והצום הזה הוא גופיה ששון ושמחה כמו ששמח דוד המלך ע"ה בהתנדבם לבנין בית המקדש (דהיי"א כ"ט ט'). ואמר והאמת והשלום אהבו, כי אעפ"י שאין שמד ויושבים

שלזים ושקטים בין האומות, מ"מ אין זה שלום של אמת אלא מעלמא דשיקרא, ואנחנו שלום של אמת נאהב, שהוא בבית המקדש ב"ב, ואז ימלא שחוק פינו אמנ.

L

דרוש ב

בעוה"י, דרוש לו' אב תקצדי"ק לפ"ק וכו' הספידא על הגאון מהו' עמרם חסידא שחיה מאז אב"ד רק"ק מאדע ונסע לארץ הקדש ונתבקש בישיבה של מעלה בצפת תוב"ב - תנצב"ה אמנא

ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמור בהפלאה לאמור אלהי אתה החילות, (דברים ג' כ"ג). פירש מורי פירוש שתחילה התחנן אל ה' שיהיה

כמה דקדוקים בתחילת פרשת ואתחנן

א. הגאון חו"פ רב עמרם חסידא [ב"ר משה נחום] ראזענבוים זצ"ל נולד בשנת תק"ן לפ"ק (כפי מה שכתב מרן פה בד"ה כתיב על וכו', שנתבקש לישיבה של מעלה בן מ' שנה), משנת תקע"ד עד שנת תק"פ לפ"ק היה רב דק"ק אירשע, ואז נתקבל לאבדק"ק מאדע, והיה שם עד שנת תקפ"ו לפ"ק, ובשנה זו נסע לארץ הקדש. ולפני פטירתו [ביום ט"ז מרחשון תק"צ] בידך בשם ומלכות ברוך וכו' המאיר לעבדיו מאור הגנוז מששת ימי בראשית. ומנו"כ בצפת בין קברי הארז"ל ומהר"ם אלשי"ך ז"ל, (כל הנ"ל מהגדה של פסח "ערבי פסחים" לנכדו הג"מ ר' עמרם בלוזם ז"ל). ועיין בשו"ת הת"ס חיו"ד סי' רל"ג כתב מרן להגה"ק רב עמרם חסידא זצ"ל תשובה ארוכה (בשנת תקפ"ו לפ"ק) ביתר הכבוד בענין שישיבת ירושלים חשובה ויש בה נוצוה יותר משיבת שארי מוקומות בארץ ישראל, ע"ש. (שער יוסף). - נזכר גם בשו"ת חיו"ד סי' רל"ד, [שנ"ד], קובץ תשובות סי' מ"ו, תו"מ יתרו ק"ט א' ד"ה וירא. - הנה אף שהג"ד עמרם זצ"ל נסתלק ביום ט"ז מרחשון תק"צ, מ"מ לא הספידו מרן עד ז' אב דהאי שתא. הסיבה לכך כותב מרן במכתבו אל הגאון רבי ישראל משקלאוו מיום ה' ט"ז מנחם תק"צ (המכתב נדפס בספר למטה משה עמי מ"א), וה"ל מרן: "מכ"ק הגיעני ושם נאמר אודות מעות המקובץ מאנשי מענוד אשר נדבו מעמדות להגאון מה' עמרם זצ"ל להביאם ליד קדשו לפרוע חובותיו שהלוו לו בחסדם בחיותו בדחקו, וטרם אענה אמרתי אספרה כמו, בימי הגבלה העבר קבלתי מכתב מאלמנת הצדיק זצ"ל נכתב באלכסנדריה באמרה כי אחר שכיבת בעלה הגאון זצ"ל יצאתה בעל כרחא מארץ הקדש לשוב לשבת עם ילדיה בארץ מולדתה בחו"ל, להחיות נפשה וגוזליה עמוה. וען נסתכנה בים כמה פעמים ונגלה לה בעלה בחלום לקבל על עצמה לשוב לשבת בארץ הקדש ובירושלים דוקא, על כן היא חוזרת מאלכסנדריה לירושלים, ובקשה ממני לשלוח כל המקובץ כבר ואשר עוד יתקבץ הכל לירושלים למזון האשה והבנים. והיה זה קרוב לימי שוק פעסט שבמדינתנו, וידעתי כי כבר נתקבצו זווי והמה ביד שלוחי עיר ועיר, ואם יתפרסם שמת הצדיק יחזירו השלוחים המעות למקומם ולא יבואו כלל לידי, על כן שמת' מחסום לפי ולא פרסמתי מיתתו, ולא הספדתיו עד שבאו לידי הני זוזי", עיי"ש. ב. ראה פנים יפות פרשת ואתחנן, הד"ה הראשון.

יכולת בידו לאנ דרך שתקנו חז שפתי תפתח קן מאי טעמא לא (תהלים י"ט ט"ו) שתיקנו אחר ח נא ואראה את דאמר נא לשון והול"ל אעברה ואראה, מה אעברה ואראה שפרט, הארץ שהוא ארץ המקדש כפירוש לקרוע על חורו (מ"ק כ"ו ע"א) תקס"א ס"א ב') ושוב ירושלים המקדש קודע,

ונ"ל מה שא (מ"ז ע"ו) תורתם דרשו באהלינו אהלו של מקו מקום גינו מו אה"ל ר"ת א' אמשה רבינו בתפלתו כל ז אומרו אל ח הזה מיותר,

בתחלה ופי ש ולא ופי יתפי למה הוא זז

למה פירט משה בתפלתו ארץ הר ולבנו, ולמה אמר לו הקב"ה 'בדבר הזה'

מאי טעמא ופי יתפי יתפלתו, ומה טעם להתפלל והגיון לבי